

26.
J. N. S. S. T.

DISSERTATIO PHILOSOPHICA
De
**AFFECTIBUS
HUMANIS,**

Quam

*Ex Consensu Ampl. Ordinis Philos.
in Regia ad Auram Academia,*

PRÆSIDE

Rectore h. t. Magnifico,

M. JOH. HAARTMAN

Phil. Theor. Profess. Reg. & Ord.

Publico Bonorum examini modeste sistit

Regius Alumnus

JONAS KIELLGREN

Vest-Gothia-Svecus.

Ips. Kal. Apr. MDCCXXXII.

boris locoque ante meridiem consuetis.

A B O Æ,

Excud. R. Acad. Typ. Joh. Kiämpe:

Till

Kongl. Maj:ts

Tro-Tjenare och Capitein wid Sawast-
husiska Infanterie Regemente och
Kautalambi Compagnie,
Edle och Wälborne

Herr HENDRICH BÖISMAN

Min höggunstige Patron och
Wälghunnare.

Då iag skrifwet om Affecter
Har iag rönt en märcklig drift,
Och der wid rått blefwet wäcker
Af Er fromhet til min plicht;
Så må det ock Er tilhöra
Hwad iag här wid kunnat gindra:
Iag är bunden för min del
Till Er wördnad utan fel.

När iag nånsin mig påminner,
Herre from. Er ädla gunst,
Altid mig i hogen rinner:
Slikt ett böra skie omsunst:
Men hur skal iag kunna löna
All den godhet iag fått röna,
I wälgierning stor och mång,
Som ett räknas kan en gång.

Wärdns godhet har iag niutit,
Om iag sant beväanna får;
Jagen huldhet har mig trutet
Eller hos Er detta år.
Edor Fru och Waka kiära
Som i heder, dygd och ähra,
Bland sitt kiön en prydnad är,
Har ock ett giort med Er här

Swad betalning skal här blifwa?
Föga doger pappers fram.
Den ej annat har at gifwa
Måst dock der med tråda fram.
Ett förundran wärdt här blifwer,
Jaa til Er på Swenska skrifer,
Då latin med studier slet
Heder Er och prydnad gier.

Men iag har det welat giöra,
At hwar Swensk må kunna se,
Huru lyckan welat föra
Mig kring Ginnland, och bete
Mehra godt än iag kund tänkia.
Slikt se'f himlen welat skänkia,
Derför ware ewigt pris,
Himlens Herre mild och wis.

Himlen se'jä Eder Kröne
Med Er Wän och Edla Fru,
Nåd och mildhet all belöne,
Jag af Eder in tills nu
Niutit, samt så niuta hoppas;
Herren olycks strömen stoppas

Läte, Barmen och gå wäl,
Med Er lust til kropp och själ!

Sidst iag mig yppoffrad gifwer
Til all tiensst och wyrdnad ren,
Dinpt Ert låf med nöije Kristwer
I mitt h.erta ythan mehan.
Eolen må mig mehr ett hysa,
Då iag ett wil kärlek hysa,
Mot Ert Edla Kiära hus,
Tils mig stocknar lifsens lius.

Edle och Wälborne Herr Capiteins Min hög-
gunstige Patrons och Wälgynnars

högstförbundne tienare

Jonas Kiellgren.

Plurimum Rever. atque Doctiss.

Domino

Dn. SIGFRIDO PORTHANO,
Pastori in *Witasari & Kivijärvi* vi-
gilantissimo, Nutritio, Fautori &
benefactori nunquam non
suspiciendo.

*M*ulta ecquidem sunt, quae in Te,
Vir venerande, suspicio quam
maxime, utpote doctrinam, quam omnes,
qui Te norunt, eximiam apud Te esse
sciunt, quaeque cum gravitate & opti-
mis moribus conjuncta Te a primis sta-
tim annis ad eos honores, quos multi
per totum vitae curriculum attingere neque-
unt, evexit. Suspicio pulcherrimam a-
nimi tui indolem, infucatum pietatis stu-
dium, insignem in Tuis ornandis pieta-
tem, in voluptatibus ubivis etiam usi-
tatis & maxime licitis temperantiam;
in gloria affectanda moderationem; Ni-
bil tamen magis nunc admiror, quam
sum-

*summum illum favorem, summamque
benevolentiam, qua me in vulvis dignari
voluisti; si hæc beneficia oblivionis tene-
bris sepulta conderem, vel tacitus illa
preterirem, multo dignissimus essem, qui
hospitis ingrati nota inurerer. Ego Mei
in Te animi testem, hoc quaecumque
nunc esse volui. Et cum Tuis donis præ-
dicandis, ne dicam remunerandis, sim
impar; Deum adsiduis semper fatigabo
votis, velit is prome, que ipse non valeo,
digna Tibi premia retribuere, semper
permansurus.*

Nominis. Tui.

Plurim. Rever. atque Doctiss. Dne,

Cultor indefessus

Jonas Kiellgren.

Plurimum Rever. atque Doctiss.

Domino

Dn. SIGFRIDO PORTHANO,
Pastori in *Witasari & Kiwijärvi* vi-
gilantissimo, Nutritio, Fautori &
benefactori nunquam non
suspiciendo.

Multa ecquidem sunt, que in Te;
Vir venerande, suspicio quam
maxime, utpote doctrinam, quam omnes,
qui Te norunt, eximiam apud Te esse
sciunt, queque cum gravitate & opti-
mis moribus conjuncta Te a primis sta-
tim annis ad eos honores, quos multum
per totum vite curriculū attingere neque-
unt, edexit. Suspicio pulcherrimam a-
nimi tui indolem, infucatum pietatis stu-
dium, insignem in Tuis ornandis pieta-
tem, in voluptatibus ubivis etiam usi-
satis & maxime licitis temperantiam;
in gloria affectanda moderationem; Ni-
hil tamen magis nunc admiror, quam
sum.

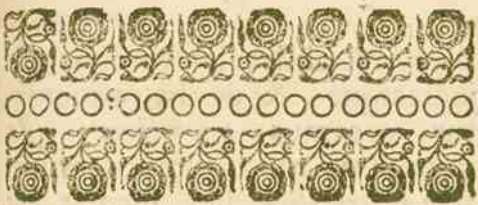
summum illum favorem, summamque
benevolentiam, qua me in multis dignari
voluisti; si haec beneficia oblivionis ten-
bris sepulta conderem, vel tacitus illa
preterirem, multo dignissimus essem, qui
hospitis ingrati nota inurerer. Ego Mei
in Te animi testem, hoc qualecunque
nunc esse volui. Et cum Tuis donis pre-
dicandis, ne dicam remunerandis, sim
impar; Deum adsiduis semper fatigabo
votis, velit is pro me, quae ipse non valeo,
digna Tibi premia retribuere, semper
permansurus.

Nominis. Tui.

Plurim. Rever. atque Doctiss. Dne.

Cultor indefessus

Jonas Kiellgren.

A. Ω.

INTROITUS.

Quod homo sit substantia
ex mente reflexive cogi-
tante & corpore organice
extenso composita (A)

quivis facile animadvertere po-
test, si ad hoc animum attendit:
Quæ cum se invicem ut amicis
utantur, utraque erit pars ejus
essentialis: *Mens Sc. & corpus, Mens*
& res varias cognoscit, & cog-
nitas vel appetit, vel averfatur.
Eam facultatem qua res *imma-*
teria-

(A) Adisiz Gentszk. de aff. p. m, 30

teriales & abstractas percipit, di-
 judicatque, & de iis ratiocina-
 tur, vocamus *Intellectum*: qua
 vero ideas rerum corporearum,
 sive *materialium* sibi format, &
 de iis vel judicat, vel ratiocina-
 tur, appellamus *imaginationem*.
 Facultas vero mentis, quæ bo-
 num *materie* expers appetit, ma-
 lum averlatur, *voluntas sive appe-*
titus rationalis; quæ in res *mate-*
riales ex imaginationis iudicio
 fertur, vel ab iis refugit, *appeti-*
tus sensitivus dicitur. *Voluntatis*
actus sunt varii, aliquando enim il-
 li in voluntate subsistunt, veluti
volitio, intentio, fruitio, electio, con-
sensus & *usus*, qui vocantur a-
 ctus elicitis; quorum tres priores
 ad finem, posteriores ad media
 pertinent. Primo enim finem
 cognitum voluntas adprobat,
 deinde ad eundem consequen-
 dum efficaciter se movet, &

tandem eo obtento fruitur, pla-
 cideque adquiescit. Sic & me-
 dia primo probantur, tum quæ
 maxime idonea visa fuerint e-
 liguntur, & demum ului ap-
 plicantur (b). *aliquando* extra vo-
 luntatem transeunt, in alias ani-
 mi vel corporis facultates, qui-
 bus dirigendis hæc est idonea,
 & tunc *imperati* appellatur actus
 voluntatis. Ita voluntas potest
 imperare intellectui, ut rem ac-
 curatius contempletur, non au-
 tem ut circulum sibi concipiat
 quadratum. Voluntas potest im-
 perare brachio, ut se extendat,
 non autem stomacho, ne con-
 coquat cibum: *Appetitus sensiti-
 vus* appetit vel averfatur res *ma-
 teriales*, prout illæ se imaginatio-
 ni vel tanquam bonæ vel tan-
 quam malæ repræsentant. Cæte-
 rum ex eo, quod imaginatio cir-

A 2

ca

(b) *Conf. Bud. Phil. Mor. p. m. 27.*

ca res materiales, intellectus circa res immateriales versetur, haud difficulter colligere possumus *imaginationem immediate; intellectum mediante abstractione ex sensu* oriri, & eatenus verum esse, quod veteres dixerunt: *Nibil esse in intellectu, quod non prius fuerit in sensu* (c). Unde pronam etiam consequentia concludere possumus, *Ex sensu etiam, licet sub diverso formali, nasci affectus*. Nam ut objecta materialia primum feriunt sensus, deinde imaginationem, hinc demum intellectum, quoad sui cognitionem; nihil quippe aliud est sensus quam corporum & affectionum, quæ extra organum sensorium sunt, placida perceptio, in hoc vel illo organo sensorio orta, & per nervos ad cerebrum, inde ad mentem derivata: quæ tamen non fallat, si requisita ad sentien-

(c) *Conf. Hein. El. Phil. Mor. p. m. 14.*

endum adsint omnia; mens ta-
men parum attenta, & illis re-
quisitis destituta, facile incidit
in morbos: *fatuitatem, stultitiam,*
insaniam, furorem, enthusiasum
(d): ita eadem objecta materia-
lia, quæ in sensus incurruat, vel
grata nobis judicamus vel ingra-
ta; hoc respectu, vel appetitum,
& quidem immediate, vel volun-
tatem nempe mediate, *modo ve-*
bementiori afficiunt. Quidquid e-
nim utile & conducibile nobis
putamus, quidquid grato sensu
adblanditur, illud plane desidera-
mus, illud data opera quærimus,
appetimus, sequimur; quidquid
vero damnosum atque nocivum
judicamus, quidquid adverso sen-
su terret, id ipsum averfamur,
abhorremus, fugimus. Unde sen-
sus gratus principium sentiens
vel animam allicit, excitat, atq;
pro

(d) *Adisis Heinec modo cit.*

propensionem, cupiditatem, amorem in ea producit: ingratus eandem terret, unde averfio & odium in ea oritur (e). Hic vero fensus & appetitus, hæc averfatio fenfitiva vehementior, *affectus audit* (f). De quibus jam paucis difquirere animura induxi. Quemadmodum autem neminẽ peregre profecturum in patria decet efle peregrinum, expertem puta patrii fermonis, legum, mörum, rituumve; ita eos, qui præclaris in difciplinis, fcientiis que aliquos faciunt profectus, iisque nobilitari cupiunt, fui ipfius ignaros efle non convenit. Quid quæfo juvat exacta cæli aſtrorumque qua motum, numerum variosq; effectus cog-

(e) Jo. Melch. Verdries in *Phys. part. spec. c. 8. p. m. 536.* (f) *Conf. L. id Phil. Thummigii inſtit. Phil. Volf. part. 2. p. 145.*

nitio? vel scire utrum solis, an terræ motui dierum noctiumque vicissitudines adseribendæ sint? ipse vero unde moveatur nescire: scire utrum rerum naturalium & extra nos positarum motus adtractione an pulsu peragatur? ipse vero utrum extrinsecus an intra ad bonum aut malum determinetur nescire: utrum luna & reliqui planetæ proprio, an mutuo lumine splendeant; quid vero luminis & unde in se sit ignorare: solis & lunæ deliquia acute perscrutari; virtutum horrendas eclipses negligere: utrum ignis propria, an aliena virtute calefaciat luceatque; utrum frigus sit aliquid positivum, an mera caloris absentia atque privatio: utrum colores sint puti luminis foetus, an entia, quæ per semet ipsa subsistant: reserare nubium adyta; & fulgurum atque fulminum gene-

generationes, causas ac mirabiles
 plane effectus explicare; terræ
 ambitū, locorum distantias, tur-
 rium & montium altitudines ca-
 lamo percurrere. Nonne hæc
 omnia scitu sunt pulchra, jucun-
 da atque utilia? sunt fateor; &
 quorum speculationibus aliquan-
 do immerfus ipse mirifice dele-
 ctor; sed cum sui ipsius ignorantia
 conjuncta non laudo. Comenda-
 tissimum itaque erit semper no-
 bis per omnia illud Solonis: *γνώ-
 σι σεαυτῆρος*. Quæ quamvis non sa-
 tis mature considerans, cum ali-
 qua de Affectibus, ut dixi, discu-
 tere constituerim, Deum precor
 quod bene vertat; Tuamque jux-
 ta, Candide Lector, obtestor
 benevolentiam, velis pro solito
 tuo favore nostra qualiacunque
 hac in re conamina boni consu-
 lere. Vale.

MEMBR. I. De affectuum humanorum
natura

§. 1

EQuidem affectus plerosque omnes in brutis æque ac hominibus deprehendimus. in illis enim, in canibus seorsim lætitiā de Domino, qui post aliquod temporis intervallum rediit, vel tristitiā de eodem, si mortem oppetiit, observare licet; ut de affectu metus ob plagas infligendas, vel spei de cibo impetrando nil jam dicamus: a quibus tamen multum differunt affectus humani, maxime si *objectum* & proprietates illorum quis sub incudem revocare velit (g). Illi enim rebus tantum *visibilibus*, hi etiam *invisibilibus* afficiuntur. Il-
li

(g) ut bene observat Aug. Godofr. Kromaz. in *diss. Numen. dari* &c. p. m. 5.

li appetitum duntaxat movent, hi etiam voluntatem. illi modificari, corrigi & mutari non æque possunt, atque hi, pro multa hominis cujusque libertate, & studio quod adhibent. Nobis hic de affectibus prout in homine sunt conspicui, sermo est; qui Græcis *πάθη*, Ciceroni *perturbationes*, aliis Philosophis quibusdam *cupiditates*, aliis *commotiones*, vulgo *passiones* vocantur.

§. II.

Fieri autem motus sive commotiones vel in corpore, vel in anima, vel in utroque simul, docet Celeb. Dominus Jo. Georg. Valchius. (b) Illas affectus corporales; istas *mentales*, has *mixtos* vocat. Illas in extraordinario sanguinis motu, quatenus solum spectant ad corpus, con-

(b) *Introd. in Phil. p. m. 375.*

consistere : istas ex viva rerum
 spiritualium , sensusque externos
 transcendentium repræsentatio-
 ne, in sola excitari voluntate :
 his cum voluntatis vehemen-
 ti commotione , motum san-
 guinis esse conjunctum dicit.
 At cum mutua sit necessitudo in-
 ter corpus & animam hominis,
 ut commoda & incommoda se-
 cum invicem ex æquo partian-
 tur (i), nec ulla fiat perceptio ,
 sive animæ repræsentatio , in sta-
 tu consociationis corporis & a-
 nimæ sine organi corporei mo-
 tu, & hinc dependente interna
 corporis & humorum, fluidi in-
 primis nervosi in cerebro & ner-
 vis commotione (k), non vi-
 deo quomodo quis constituere
 queat affectus vel pure corpo-
 rales

(i) *Adis Christ. Joh. Langii Coll. Cas. p. m. 17.* (k) *Verdr. Phys. p. spec. p. 557.*

rales, vel pure mentales. Plus vel minus alterutram affici partem vel animam vel corpus concedimus: exclusa altera quidquam fieri negamus. *Ubique enim in omnibus animi concitatis agitationibus, quas affectus dicimus, ad exactissimam animi & corporis conspirationem, consensionem & harmoniam res recidit, ut loquitur modo nominatus Celeb. Dn. Verdries in de æquilíbrio Mentis & Corporis commentatione (l). He due partes, inquit Clariss. Dn. Gentzken. (m) Firmiter nexu sunt unite. Etenim Deus condendo hominem voluit illum, vinculum mundi mentalis & materialis constituere, ut ex usu rerum corporearum haberet ansam celebrandi benignitatem Creatoris. Hunc in finem arctissime certos motus corporis,*

(l) p. m. 131. (m) Tract. de aff. hom. p. m. 30.

cum certis perceptionibus & commotionibus mentis conjunxit, ut nil corpus quocunque modo tangere posset, ut non aequè per animales spiritus mentem afficiat. Mixta itaque statuimus esse omnia mentis corporisque $\omega\alpha\theta\eta\upsilon\alpha\lambda\alpha$; quæ varie a variis describuntur. Nobis affectuum nomine veniunt perceptiones, quæ cum ipsius principii sentientis, atque fluidi nervosi in cerebro & nervis, ipsorumque nervorum, ut & cordis ac sanguinis, voluntatis quoque & appetitus vehementi agitatione sunt conjunctæ; qui a Cl. Domino Gentzk. definiuntur per affectiones voluntatis, quibus mens nostra ex representatione boni & mali extraordinarie inclinatur, & sanguis animalisq; in corpore spiritus, ad illius prosecutionem ac hujus fugam peculiariter agitantur in sui scilicet conservationem. Breviter, natura af-

fe-

fectuum consistit in *extraordinario spirituum & sanguinis fluxu refluxuque.* (n)

MEMBR. II. de Origine & Causis Affectuum.

§ I.

Q UOD ad originem affectuum attinet, discrimen illud observandum venit, quod est inter *occasionem*, & propriam proximamq; illorum *causam sive originem*. *Occasio* in objectorum externorum prima repræsentatione, sive *sensione*, sive etiam *perceptione* (: res eodem recidit :) quærenda est. Sine *sensione* affectus excitari nequeunt, propterea quod ignoti nulla *cupido*. Hinc si quis *absens* vel maximis læsus fuerit *conviciis*, ubi hoc ipsi *ignotum* est, *ira* nulla sequi

(n) in tract. de aff. p. m. 5.

potest; lenfione quippe impedita impeditur affectus. Senfionem ejus modi excipit repræfentatio in mente, inprimis quæ fit *vi imaginativa*. Sæpe enim cogitationes in mente exiftere poffunt, fine affectu quodam in voluntate. Sæpe multa bona malaque audimus, deque iis meditamur, fine vel leviffima voluntatis commotione: at imaginatio- nis alia eft ratio, qua objectum nobis repræfentamus, prout ad nos ipfos pertineat, hinc que nobis aut bonum, aut malum fit; quæque a Celeberrimo Dno. *Valchio* (o) habetur primaria, eaque propria caufa; quod ex variis probat rerum circumftantiis; E. G. fi duobus idem contingit objectum, ut nimirum uterque pari ratione opprobriis afficiatur, fieri poteft, ut alter vehementer

ira-

(o) *Introd. in Phil. p. m. 376.*

irascatur, alter vero placida quiescat mente; quod certe non nisi ex imaginationis ratione derivaveris. Is enim qui excandescit, rem veluti magnum sibi malum repræsentat: alter non ita sese habere sibi persuadet, hinc animus illi est quietus, nec commovetur. Si porro adfectus regere, compescere, debilitare vel roborare velimus, id sane fieri debet per imaginationem, ita ut cogitemus objectum esse, vel majoris, vel minoris momenti, alioque vertamus cogitationes. Dum enim nobis res aliæ obveniunt, de iis quoque cogitamus, & imaginatio, quæ sustentat affectum cessat, & dimittit prius objectum suum. Dependet itaque ab imaginationis discrimine, varia affectuum humanorum conditio. Imaginationis autem varietas ex diversis causis est deri-

van-

vanda, speciatim *ex voluntatis dispositione & varietate temperamenti*. Ita voluptatis studiosus rem quandam longe aliter sibi representat, quam ambitiosus aut avarus; prout quoque experientia duce clarum est, *pro diversitate propensionum*, affectus quoque esse varios, E, G. Voluptuosus si lædatur, tanti injuriam non facit, quanti ambitiosus; & avarus si minimam passus est jacturam, magis contristatur quam voluptuosus. Homines sane secundum propensionum rationem, bonarum malarumque rerum gradus metiri solent. *Imaginationem sequitur in voluntate commotio*, cum qua conjunctus est sanguinis motus. Hinc est, quod pro diversa imaginationis ratione multiplex inveniatur etiam hominum genus, qui in affectibus diversi sunt atque varii, & ad tres classes, non incommode a modo

nominato Celeb. Dno. Valchio referuntur (*p*). *Sunt* (*a*) qui singulari non sunt præditi imaginandi facultate; quare nullis ferre perturbantur affectibus, & in bonis adquirendis sunt negligentes, in malis autem removendis securi, nec curant quomodo in tempore debita cura sint adhibenda subsidia. *Alii* (*β*) multa valent imaginatione, in quibus non frequentiores tantum, sed vehementiores quoque oriri solent affectus, adeo ut levissima quadam offensione multum irasci, de re nullius momenti magnopere lætari, & levis dispendii causa, cælum terramque movere satagant; quod hominum genus itidem infelix reputandum est. *Interne* nimirum continua mentis perturbatione agitantur, servique sunt suorum affectuum. *Externe* autem ad consuetudinem

cum

cum aliis sunt inepti, eo quod subitis, vehementibusque suis affectibus multam molestiam sibi aliisque adferant. *Media* (γ) *via* inter hos incedunt, qui destituti quidem vi imaginativa non sunt, eam autem iudicio sciunt subjicere, ut rationi affectus obtemperent, huicque fiant consentanei.

Membr. III. De Obiecto & sede affectuum

§. I.

Objectum, vel quod in nobis excitat affectus, sunt res, sub ratione boni vel mali apprehensæ. Ubi observat Clarissimus Gentzkenius, quod in adfectibus, qui bonum pro objecto habent, sanguis ab interioribus ad exteriora; qui vero malum pro objecto habent, ab exterioribus ad interiora, spasmodica partium

constrictione pellatur. Inde rubor faciei, hinc palor etiam existit.

§. II.

QUod ad sedem affectuum at-
tinet, patet ad *voluntatem*
pertinere adfectus. exinde quod
ex repræsentatione *boni & mali*
orientur, & circa *boni* profecutio-
nem & *mali* fugam, quæ propria
sunt voluntatis, occupentur. At
quã in corporis parte, voluntas affe-
ctus vel recipiat, aut exerceat, non
convenit inter Philosophos. Fieri
id in *corde* alii, alii in *cerebro* sta-
tuunt. In *corde* fieri, ex hoc col-
ligit Celeb. Valchius, quod ope-
ratio in anima, cum in volun-
tate affectus excitatur, non in
cerebro, ut in cogitationibus fit,
sed in *corde* se prodat. In *cerebro*
fieri, exinde concludit Celeb. Ver-
dries (q), quod adfectus orientur
a perceptione, perceptio vero fi-

at

(q) *In Phys. part. sp. p. 537.*

at in loco communis sensorii, atque ille locus sit in cerebro. Quas sententias ita facile conciliandas esse docet Cl. Gentzken: suppono, inquit, & *cerebrum* & *cor* esse primaria membra, in quæ mediantibus nervis mens agit, & quia *intellectus* ac *voluntas* tantum cogitatione differunt, patet simulac mens exerit affectum, & *cerebrum* & *cor* moveri: *illud* per spiritus animales, ut idea boni vel mali conservetur; *hoc* se vel dilatando vel contrahendo, ut fluxus sanguinis vel provehatur, vel retardetur, quemadmodum ad affectui conveniens erit.

Membr. IV. De divisione affectuum.

§. I.

Affectuum species varias constituunt Philosophi. Pythagoræi cupiditatem & exardescentiã constituerunt principales ac primarias

as passiones. Illam *bonum*, hanc *malum* pro objecto habere dicebant. Academicis 4 tuere præcipui affectus: *egritudinis* sc. *formidinis*, *libidinis* atque *letitiæ*; ad quos tanquam ad sua capita atq; principia reliquos retulisse hinc inde nominatos deprehendimus. Quo etiam *Virgilius* procul dubio respexit, ita canens, Lib. VI Æneid.

- - *Hinc metuunt, cupiuntque dolent
gaudentque*

Nec non Horatius, Ep. Lib. I. Ep. 6.

*Gaudeat, an doleat, cupiat, metu-
atque quid ad rem?*

Nec *Stoicos* hac in parte ab illis dissensisse animadvertere licet. Conferamus *Ciceronem*, *Senecam* aliosque. *Scholasticis* XI numerantur, quorum alii ad appetitum concupiscibilem referri solent, ut sunt *Amor*, *Lætitia*, *Spes*, *Desiderium*, *Audacia*. Alii ad
ira.

irascibilem, ut Fuga, Metus, Odium, Tristitia, Ira & Desperatio *Cartesius* affectus dividit in Primitivos & Derivativos. Primitivi, qui ex nullis aliis orti, atque adeo simplices sunt, ipsi dicuntur sex: admiratio, amor, odium, cupiditas, lætitia, tristitia; Derivativi, qui deinde ex hisce vel oriuntur, vel sunt orti. *Gentzenius* (r) aliique quidam recentiorum ita procedunt: quoniam esse nostrum partim instinctu Naturæ, partim rationis ductu conservare & perficere impellimur, nos nihil movet, nisi quod bonum, i. e. nostri conservacionem; aut malum, i. e. nostri destructionem promovet. Inde concludunt *amorem nostri* esse universalissimum affectum, & fontem omnium aliarum passionum, quippe quæ non nisi *emanationes*

&c

(r) in tract. de aff. p. m. 22.

& species Philautiæ sunt. Nihil enim odissemus, ob nihil tristareremur, vel irasceremur; nihil desideraremus, speraremus vel metueremus, nisi saltem nosipfos, nostramque conservationem, aut quamcunque ejus speciem amaremus. Ex hoc nostri amore fluere dicunt, *duos primigenios affectus*, & fontes ceterorum omnium, *amorem scilicet & odium*. *Illud* cum singulari impetu versus *bona*; *hoc* autem erga *mala* se exercere docent; cōstituentes reliquos deinde affectus, vel distinctas horum *species*, vel distinctos gradus, vel distinctas amoris & odii *modificationes*, petitas aut ab *effectu*, aut a diverso *respectu*, quem habent *bona & mala* erga nos, quatenus *propinqua* vel *remota*, *presentia* vel *futura*, obtentu *possibilia* vel *impossibilia*, *facilia* vel *difficilia*

cog.

cognoscuntur (s). Non adeo dissentimus ab hilce. Quia tamen *voluntas* vel appetit vel averfatur, & altera mentis commotio vehementior est altera, aliaque ratione mentem afficit, quo circa melius esse judicamus, cum Celeberrimo Dno. Joh. Georg. Valchio, (t) si & nos *amorem* atque *odium* distingvamus, & hos *binos affectus* constituamus *primitivos*. Appetitio autem boni dicitur amor; averfatio mali odium. Affectus *derivativi* certo numero definiri nequeunt: si enim respiciamus tam ad *objecta* varia, ad quæ spectant, quam ad motus voluntatis diversos, quibus se produnt, aliasq; circumstantias, adeo illi varii sunt generis, ut illorū numerum vix inire, ne dum ad certum ordinem eos redigere valeamus; quemadmodum & voces de-

(s) Conf. Gentzk. tract. Eth. Phys. p. m. 22. (t) Intred. in Phil. p. m. 381.

deesse videntur, quibus eos omnes designare atque distinguere possimus. Si tamen divisionem ejusmodi affectuum derivativorum constituere velimus, fundamentum præcipuum a diversis illorum objectis desumendum est, ex quibus magna amoris & odii oritur varietas. *Bonum* enim, quod petimus, vel *malum*, quod averfamur, aut est *præteritum*, aut *præsens*, aut *futurum*. Appetitio *boni* præteriti, vocatur *desiderium*, præsentis, *leçitia*; futuri, *spes*. Averfatio *mali* præteriti, *pœnitentia*; præsentis, *tristitia*; futuri, *metus* dicitur. Bonum omne *verum*, quãvis simul jucundum, simul honestum, simul utile sit: plerumque tamen unus respectus præ altero magis adficit animum. Quod si ita ergo imminet bonum apparenter jucundum, *voluptas*

luptas oritur; si bonum apparen-
 ter honestum, *ambitio*; si deni-
 que quod utile videtur, *avaritia*.
 Rursus quoties malum honesto
 repugnare videtur, *ira*; si decoro,
pudor si jucundo, *tedium*; si deni-
 que utilitati, *invidia* emergit.
Voluptas si in venerem tendit, *la-*
siviam, si in variarum rerum pa-
 rum utilium cognitionem, *curi-*
ositas; si denique in gulam, *lu-*
xuria dici solet. Sed sunt & affe-
 ctus, qui e *bono maloque* alteri con-
 tingente existunt. Ex bono e-
 nim amici præsentem vel præteri-
 to, *congratulatio*; ex futuro, *fa-*
vor; ex malo amici præsentem,
 præterito vel futuro, *commisera-*
tio; ex bono porro, quod inimi-
 co obvenit, iterum *invidia*; ex
 malo ei imminente, *irrisio* vel
ἐπιχαρισκαρία. Nec raro plures
adfectus inter se colliduntur, aut
 jungunt phalanges. Sic si amor
 &

& metus concurrunt, *Zelotypia*; sin invidia & ambitio, *emulatio* inde oritur. Ut autem de mediis etiam sumus solliciti, cum quid obtinere vel amoliri studeamus: consequens est, ut si media *bonum* consequendi, retinendique facilia cui videantur, *fiducia*; si difficilia, *dissidentia*; itemque si media averruncandi *malum* se tanquam facilia repræsentent, *audacia*; sin tanquam difficilia vel impossibilia plane, *desperatio* inde nascatur, ceu notat etiam Clariss. *Dnus.* Heineccius. (11). Hac vero aliave ratione, cum morum Doctores ad certas classes affectus revocant, non id volunt, ac si præter eos, quos recensent, non essent alii; sed præcipuos tantum nominant, ostenduntque hac divisione, quæ admodum quadam saltim ratione,

(11) *In Elem. Phil. Mor. p. m. 19. & 20.*

ne, in ordinem possint redigi (v).

MEMBR. V. de Moralitate affectuum.

§. I.

OMnes adfectus, cujuscunqꝫ demum generis atqꝫ ordinis sint, maxime vitiosos esse, Stoici contendisse videntur. Sed recte judicat Clarissimus Omeisius: (x) Sicut mercatores iniquum quandoque postulant, ut æquum obtineant; ita Stoici excidium affectuum imperarunt, ut moderamen impetrarent.

§. II.

Quod affectus, per se non sint vitiosi, pluribus argumentis probari solet: I. quod ipse Servator noster, omnis perfectionis exemplar, non fuerit ex-

(v) *Conf. D. Valch. Introd. in Phil. p. m. 382.* (x) *In aretol. Gen. p. m. 42.*

expers affectuum. est enim tristatus ob mortem Lazari, lætatus ob successum prædicati Evangelii &c. 2. quod in scripturis Deo adscribāntur affectus amoris, odii, &c. 3. quod a Deo nobis præcipiantur quidam affectus; ut amor erga parentes, conjuges, liberos, miseratio erga afflictos. 4. quod necessitate Physica haud paucos affectus in nobis oriri videamus, qui si vitiosi sua natura essent, Deus auctor foret mali.

§. lii.

Philosophorum vero propria hæc sunt argumenta^(a) quod nostræ sanitati fovendæ conducant. Idem enim in homine microcosmo præstare videtur quod venti majore in mundo. Sicut enim hi aerem expurgant, ita illi sanguinem quasi ventilant, ne stagnans putrescat, ut loquitur Omeisius. ^(b) Sunt cotes & instru-

strumenta multarum virtutum, vel stimuli atque calcaria, quibus ad bonum sequendum & malum fugiendum excitamur (y) Quapropter etsi in consilium rerum gerendarum adhiberi haud debeant, utpote quod sibi vendicat sola ratio; consiliorum tamen executioni intervenire possunt; quo sensu aliis dicuntur *animi alæ, animorum ardores, voluntatis satellites*. Quod si animus affectu prorsus exutus esset, officiorum nostrorum exercitium in multis, quæ ardua essent, langueretur. (c) Æque ridiculum esset, ab homine postulare, ne Parentum Conjugum, Liberiorum, Amicorum, vel Opum etiam jacturam ægre ferat, aut ne prospero rerum successu lætetur, quam homines monere, ne sentiant dolorem, dum vapulant
aut

(y) *Vid. Barcl. Icon. anim. p. m. 148.*

aut ne afficiantur voluptate dum
tami cibo grato satisfaciunt; ut
loquitur Gentsk. (z). Physice igitur
& generaliter considerati,
sunt adfectus indifferentes; qua-
tenus vero in specie, cum hac
vel illa circumstantia morali, si-
stuntur nobis, vel boni vel ma-
li fiunt; ut sc. sese habent respe-
ctu objecti atque finis vel præce-
pti vel prohibiti, & commotio
mentis objecto atque fini magis
vel minus respondet, ita ut ne-
que modum excedat, neque in
necessariis deficiat. Tota enim
eorum *formalis qualitas*, qua bo-
ni vel mali dicendi sint, petitur
partim a fine propter quem, par-
tim ab objecto, in quod feruntur.
Sic amare pulchrum est, si amor
tendit in objectum licitum & se-
dignum, idque boni alicujus ve-
ri inde obtinendi gratia. Fœdis-
simum

(z) *In de aff. p. m. 12.*

simum idem est, si amor corripit objectum illicitum vel indignum; hocque solius suæ libidinis explendæ causa. Sic odium itidem bonum est, cum id quod lege vel natura sua damnabile atque vere noxium est, averſamur. Malum vero id odium est, quo quis prosequitur id, quod in se bonum, honestum, justum, & laudabile audit. Audacia bona est, si impetus ruat in apertum hostem; si tendat in familiarem & civem innocentem, mala est eadē audacia. Metus & timor itidem boni sunt, si timeamus ea, quæ timenda sunt; ut iram Dei & Magistratus, & caveamus mala certo ingruentia. Unde illud: matrem timidi flere non solere. Aliter si contra.

Membr. VI. De Effectibus. adfectuum.

§. I.
HI partim in corpore, partim
 C in

in ipsa conspiciuntur *anima*. In *corpore* quidem affectus conjuncti sūt cum extraordinaria sanguinis commotione, & floris nervosi motu vehementiori; quod ex coloris repentina mutatione, gestuum inordinata dispositione, motuum etiam externorum vehementia, robore membrorum cum adfectu quolibet conjunctis, adparet; qui tamen vel tardiores interdum vel concitatiores esse possunt. Hinc facile deduci potest ille irascentium, ut Senecæ mea faciam verba, asper & acris, audax & minax vultus, tristis frons, torva facies, color vertus, & nunc subito retrorsum sanguine fugato pallens, nunc in os omni calore & spiritu verso, subrubicundus & similis cruento, venis tumentibus, oculis nunc trepidis & exsurgentibus, nunc in uno obtutu defixis, & horrentib⁹,
 fla-

flagrantibus & micantibus. Hinc
 labra trementia, interdumq; com-
 pressa, & durum quiddam ex-
 sibilantia, gemitus mugitusque,
 & parum explanatis vocibus ser-
 mo perruptus, incerta verba su-
 bitis exclamationibus. hinc den-
 tium inter se arietatorum & ali-
 quem esse cupientium non alius
 sonus, quam est apris tela sua
 attritu acuentibus. hinc horrent
 & subriguntur capilli. hinc spi-
 ritus coactus & stridens, articu-
 lorum se ipsos torquentium so-
 nus, & complosæ sæpius manus,
 & pulsata humus pedibus, & to-
 tum concitum corpus, magnas-
 que minas agens. hinc totius
 corporis concussio, musculi sub-
 sultantes; hinc bilis in illa parti-
 um inordinata cōstrictione in in-
 testina & ventriculū effusio hinc
 pulsus magni & vehemētes, tanto
 sæpe impetu sanguinem urgētes,

ut vasis disruptis, vel præter naturam apertis, sanguis ex naribus, labiis, ore, utero, aliisque partibus, nec non vulneribus, in copia effundatur. Quæ verba sua etiam fecit Celeb. Dn. Verdries (aa). Nec diversa in aliis affectibus fieri animadvertimus. In lætitia rubore suffunditur facies, & in majore illius gradu exoritur etiam risus, & aliquando quoque lachrimæ: sic de ceteris.

§. II.

Ratione *animæ* si perpendamus adfectuum effectus, animadvertemus illos etiam esse varios; dum vel *animum* disponunt ad expetenda, quæ natura nobis dicitur esse utilia. Legitimi affectus, inquit Celeb. Valchius, (bb) multum boni in hac vita producunt, effi-

(aa) in *equil. m. C. p. m. 130.* (bb) *Introd. ad Phil. p. m. 380.*

efficiuntque; spes enim recta incitat hominem ut bonum futurum sectetur; rectus timor securitatem movet; ira iusta compescit aliorum malitiam; misericordia egeno succurrit, &c. vel sanitati fovendæ præbent adminicula, de quibus imprimis medici (cc) *vel etiam tenebras aliquando offundunt intellectui, si pravi fuerint, ut verum elicere nequeamus.* Vehementissimus enim spirituum animalium motus omnia in cerebra conturbat, & menti facultatem ideas comparandi adimit, ut recte loquitur Gentskenius (dd) *vel iudicium corrumpunt; homo enim de re quam amat vel odit, recte sentire non facile potest; vel ordinem in ratiocinando intervertunt*

(cc) Conf. Langii Coll. Cas. per totam disp. 2. & Verdries de Aquil. M. &c. in locis pluribus, alio que.

(dd) de aff. p. 13.

runt; cum ex foedere animi & corporis, affectus sint modo destinati ad exsequenda rationis iudicia, & hi officium conciliarii & iudicis sibi arrogant; *vel ideas non conjungendas combinant*; hinc fit, ut si quis ab aliquo diversæ nationis aut conditionis a sua, quoquo bono vel malo afficiatur, is non tantum illum, sed omnes ejusdem nationis & conditionis aut amet, aut odio habeat: *vel animi tranquillitatem interturbant*, quo ipso homo in profundissimam calamitatis barathrum præcipitatur, omnique felicitatis sensu privatur. Qui affectus, si repetitis se invicem excipiunt vicibus, & nos sponte illis advescimus, dato objecto *voluntas* statim e vestigio commovetur, tanta sæpe vehementia, ut morbos facile & ipsam quoque mortem suis corporibus, &

na-

naturalibus & civilibus accelerare queant (ee).

§. III.

Fons horum effectuum malorum est *universalis illa natura humane corruptio*, de qua Theologi, Philosophi est in specialiores hujus mali causas inquirere, quæ a Clariss. Gentsk. recensentur (ff).

I. quod plerumque secundum nostram imaginationem de bono & malo judicemus, unde affectuum sæpissime excessus & falsissimum de rebus judicium. II. quod credamus, alios homines occasione eorundem objectorum iisdem ac nos moveri adfectibus. Hinc odium, invidia, Zelotypia &c. III. quod omnes adfectus nostri se excusent, prout ex sen-

(e) Conf. Lingii Coll. ca. Dist. de mortuis ex adfectibus. (ff) Tract. Etico. phys. de aff. p. m. 14.

sensu interno quisque ipse perci-
 pit. Hujus rei exemplum satis
 evidens ex ira cernere licet, quæ
 quamvis pessima perpetret, non
 solum se excusat, sed etiam se
 justam reputari contendit. IV.
*quod possessio boni corporis conjuncta
 sit cum voluptate, possessio boni men-
 tis sæpe jungatur cum molestia &
 dolore: cum vero voluptas sit cha-
 racter boni, & dolor signum mali,
 haud raro usu venit, ut animi
 bonis posthabitis, corporea ma-
 gni faciamus sectemurque.*

Membr. VII. de Remediis adfectuum.

Quemadmodum vero Medici
 suam πρόγνωση & διάγνωση
 in Medica scientia non immeri-
 to magni faciunt, quippe qua-
 rum altera multum expedit mor-
 bis occupandis; altera in mor-
 bis curandis plurima sibi vindicat:
 ita

ita etiam nos non parum, spero, juvabit, quod priusquam manum admouimus medicinæ parandæ adfectibus, eorum cauffis &c. inveniendis operam non sterilem impenderit. Cumque in superioribus ostensum sit, objecta movere sensus, perque hos mentem; optime igitur sibi quisque consultum credat, si (1) quantum possit sibi ab istis objectis caveat, quæ animum nostrum turbare possunt. Hic itaque locum habet Poëtæ illud de amore:

Quantum oculis, animo tam procul ibit amor.

Quod quin ad plurimos alios sensus, affectus atque objecta referri & applicari queat, nemini dubium erit. Imitari decet Ulysem ejusque socios, qui aures cera, ad Sirenum cantum obtu-

turabant. Si (2) diligentem adhibeat cautionem circa principia, ita ut quam primum vel minimos sentiat motus, rationis imperio insurgentes, illis frena injiciat, & in herba suffocet, iuxta monitum Poëtæ:

*Principiis obsta, sero medicina paratur,
Cum mala per longas invaluere moras (gg).*

Adpetitus omnes, inquit Philosophus, contrahendos sedandosque esse, excitandamque esse animadversionem & diligentiam: ut ne quid temere, ac fortuito, inconsiderate, negligenterque agamus (bb). Si (3) hostem suum victum mens nunquam otiosum di-

(gg) Ovid. de remed. am. v. 91.
(bb) Cicero de Off. L. 1. C. XXIX.

dimittat, sed honestis semper intentis rebus, illi imperet. Nam nihil adeo valet, ex communi Philosophorum etiam sententia, ad ingenerandos pravos adfectus atque vitia, ut otium & inertia (ii); unde iterum recte Poëta de amore:

Otia si tollas periere cupidinis arcus.
Et otii vitia negotio discuti Curtius pronunciat (kk).

Tacitus hoc ipsum probat exemplo legionum Pannonicarum: Junius Blæsus sine Augusti & initiis Tiberii auditis, ob justitiam aut gaudium intermiserat solita munia. Eo, principio lascivire miles, discordare, pessimi cujusque sermonibus præbere aures (ll).

Hinc

(ii) Vid. Barcl. Arg. Lib. IV. C. XVIII. (kk) Lib. VII. C. I. (ll) Tacit. Lib. I. Annal. Germ.

Hinc non minus verum quam eritum est illud: Otium multa mala docet. Atque (4) cum nullus hominum sit, qui liber esse non cupiat; cogitet igitur quisque se nunquam ad hoc præclarum gloriæ & felicitatis fastigium pervenire posse, nisi adfectuum tædissimo dominio solutum. Quid est libertas? inquit Cicero. Respondet ipse ad quaesitum: potestas vivendi ut velis. Qvis igitur (pergit) vivit ut vult? nisi qui recta sequitur: qui gaudet officio: cui vivendi via considerata atque provisa est: qui legibus non propter metum parret, sed eas sequitur atque colit, quia id salutare maxime esse iudicat: qui nihil dicit, nihil facit, nihil cogitat denique nisi libenter ac libere: cujus omnia consilia resque omnes, quas gerit, ab ipso proficiscuntur eodemque refer-

referuntur: nec est ulla res, quæ plus apud eum polleat, quam ipsius voluntas atque iudicium. Cui quidem etiam, quæ vim habere maximam dicitur, fortuna ipsa cedit. Et paulo ante de imperatore: Refrenet primum libidines, spernat voluptates, iracundiam teneat, coercet avaritiam, ceteras animi labe repellat: tum incipiat aliis imperare, cum ipse improbissimis dominis dedecori atque turpitudini parere desierit. Dum quidem his obediens, non modo imperator, sed liber habendus omnino non erit (mm). Idem Cicero ponit etiam fundamentum stabilis amicitiae, quæ nihil, excepta sapientia, melius homini a Diis immortalibus datum pronuntiat (nn), in eo, quod homines

(mm) *Parad. V. Cap. 1.* (nn) *Cic. de Amic. Cap. 6.*

nes benevolentia conjuncti, primum cupiditatibus iis, quibus ceteri seruiant, imperent (oo). Tum etiam (5) miseræ, quibus illi cruciantur, qui adfectibus subjacent, considerandæ. Sic enim hac de re iterum Cicero: Te miseræ, te ærumnæ premunt, qui te beatum, te florentem putas: tuæ libidines te torquent: tu dies noctesque cruciaris (pp).

Præterea (6) semper cogitemus nos non solum lege Divina, in verbo ipsius expressa, sed etiam natura obstrictos esse, ut frenum injiciamus adfectibus nostris, ne Ethnicis pejores videamur. Adpetitus rationi obediant, eamque neque præcurrant propter temeritatem, nec propter pigritiam aut ignaviam de-

(oo) *Ibid.* Cap. 22. (pp) *Cic. Parad.*
II.

serant: sintque tranquillī atque
 omni perturbatione careant. Ex
 quo elucebit omnis constantia o-
 mnisque moderatio. Nam qui
 adpetitus longius evagantur, &
 tanquam exultantes sive cupien-
 do sive fugiendo, non satis rati-
 one retinentur. Relinquunt e-
 nim, & abjiciunt obedientiam:
 nec rationi parent, cui sunt sub-
 jecti lege naturæ (99).

Postremum ad affectus conti-
 nendos (7) sæpius recordabimur,
 cum primis in ornando corpore
 nostro occupati, quomodo in-
 ordinati ad affectus non solum in-
 tra nos turpissimam deformita-
 tem creent, & extra nos malam
 famam, ignominiam, contem-
 tum, fastidium atque odium no-
 stri excitent, nosque hoc modo
 fce-

(99) Cic. de Off. Lib. I. Cap. XIX.

fœdent atqve conspurcent; sed etiam ipsum corpus nostrum fœdissime corrumpant. Quod adfectuum remedium passim invenire licet apud eos, quibus illustrium fœminarum mores præceptis, cum fructu ad decorum componere curæ cordiqve fuerit. Nam de corporis, per adfectuum tumultuarium motum, fœditate, præter experientiam optimam rerum magistram, Cicero etiam hæc habet: Non modo animi perturbantur, sed etiam corpora. Licet ora ipsa cernere iratorum, aut eorum, qui aut libidine aliqua, aut metu commoti sunt, aut voluptate nimia gestiunt: quorum omnium vultus, voces, motus, statusq; mutantur (rr).

Hæc aliaqve remedia, quæ
 vel

(rr) *Loco prox. sup. cit.*

vel in genere vel in specie a Philosophis variis traduntur varia, quamvis ad affectus pravos subjugandos, reliquos autem recte ordinandos, haud parum sint profutura, non tamen sufficiunt ad perfectam eorum cohibitionem. Vix enim possibile, ut nostra tam debilitata natura tantum opus possit perficere, tantoque malo mederi. Quod si itaque rebelles suos ad affectus arctius cohibere velit homo, potiora auxilia extra se quærere debet, illaque a summo Numine expectare, cujus gratia demum illos in ordinem redigere poterit. (//) Deus igitur Ter O. M. qui nobis animam & corpus benignissime contulit, regat ita meam omnique suorum mentem sancti spiritus sui vitute & gratia, ut hæc in hac vita corpori recte præsit, & tandem in futura eidem corpori

(//) ad Gentsk.

pori iterum unita æterna felicitate potiatur, ubi nos in sanctis Angelorum choris eundem Deum, benignissimum nostrum Patrem, cum gaudio triumphantes, æternum collaudabimus!

SOLI DEO GLORIA.

